Був раз день, коли я, здавалося, оставила далеко за собою дантейські ворота пожеж, нічних перестрілів, страхіть з навислими на брови шоломами з заліза, чорного людського курива по полях, закиданих ватрами горіючих сіл... Під погідним дахом чужого неба заволоділо мною пристрасне бажання вийти кудись на шпиль скелі з дубовою гілкою у волоссі і замість молитви й дяки жбухнути у провалля каменюку, притрушену снігами, як грімке осанна радісному Богу.

Замість сього я йшла легкими стопами попри квітники великого міста над Дунаєм і поміж старі причілки мурів, що шуміли сріблом голубиних крил. Де-не-де вдарив мене у серце чийсь профіль опукий та гострий, наче відлив черт завойовника, або роздзвонено-хижий сміх дитини, що бігла наступом на твердиню з піску. Тим радісніше минала я в таку хвилю струмочки сонця і дивувалася новітній обстанові світу, як поет, що непохитно вірить у казку.

Тільки тоді, коли замерехтіла з-поміж лісу будівель якась латинська Гіральда, крилатий сонет про снігами вкриті вічні шпиці, я зупинилася зором на лінії, витягненій лучем у синяву неба, й поволі вступила у храм круглими, витоптаними сходами, по яких, може, проходила колись чиста, як майський світ, Гретхен, Шубертове кохання. Вона, певно, держала в одній руці святочний роброн, у другій — молитовник у білій хустині, з застромленою між сторінки віткою рожі.

Мене окутала темінь, вщерть повна внутрішнього світла, стокольорова, пересіяна крізь вікна, тонкоузорі, як валенсіанське мереживо. З ніші в недалекому куті поглянули на мене з-під брів, насуплених вічною тінню, германські святі в мідних шоломах з окиссю, в нагрудниках з кільчастої чешуйки і з копіями.

— Lacrimae Christi ... О, ви сльози Христові!

Як чайка скиглить віолончель: жіночий альтовий голос оксамитною стрічкою тече крізь мої духовні пальці. Прислонюю очі руками від блиску пісні, чистої, як лілія раю. Сниться мені, що з рамен виростають знову мої малі, мої понівечені крила: вони дрижать на вітрі та додають ще один тон від себе.

— Свят, свят, свят, Господь Саваоф...

Альпійський соловейко залився щебетом, аж бачиш, як перехиляє натхненну голівку в гірському малиннику. (Між листям сміється сонячна мрич...).

Неймовірно чергуються в'юнкі, як хвилі Рейну, пасажі, солодкі скрипкові фложіолети, антифон слів, що утікають чимскорше на висоти. Навіть павзи, проникнені нематеріальним світлом, здаються продовженням мелодії. Щось космічне є у тім "Sanctus", яке повисає високо у просторі і немов важиться там над лоном землі вод.

І бачиш, як у тиші храму вихилюються слова прозоро скандовані,— перші гаї з бурунів вселенної, і видно жовту, наче вохра, лінію овиду та синяву молодого неба. На обрії рисується велетенський віл у ярмі, за ним вічний його погонич — чоловік. Тінь від них паде далеко на шнури скиб, вона здається темніша чорнозему.

І привіт тобі, вечірня радосте по праці, жінко! Рожева свічечко погонича, його веселе зітхнення на зорі! І ти вплітаєш гучний акорд між святі глаголи, що їх Метатронос співає Господу у Сабат. Стоїш отсе нага в зелені спілого саду, крилате дитя клячить на світлім похиллі твоїх рамен, рве яблука, зі співом, подібним сонцю, дає їх тобі.

— Benedictus, qui venit... Благословен грядий...

Чорні ленти крісел обіч престола колишуться матовими рухами задуми. Якесь тонке скло забриніло від бурдивої нотки, наче крило

джмеля. Людські зітхнення на подобу темних ягід сипляться з невидимих гілок, сипляться...

О, яка студінь в нагальнім шумі молитов!

Се так, як коли б під самою копулою отворено колесом усі вікна настіж. Високо угорі свиснув гострий подув, брутальний зойк, хтось вдарив мечем об старинний щит... Ще раз той самий тон, ледяно-зимний, сліпучий — ні, уже згас. Одна мить — і шалений вихор зривається навкруги: се покотилися по яругах, по верболозах побідні оклики, брязкіт мечів, крик сурм, передзвін літаврів і видно... видно, як лілейним ранним полем женуть борці з "Walpurgisnacht"[1].

— На прю, други! Окольмо ліс!

Дух Вотана над нашим днем!

Мовчіть,— стежіть,— в долонях спис,

Як в'юн углиб, ми в бій пірнем!

О Спасе! Розсипається огненним пилом душа моя... В куриві крові валиться все довкола, падуть люди, як лан від граду, і конають, мов звірі, — звірі ж конають, як люди! Шамочеться розпука з насильством, сім раз обіймами заплітається, кричить проти неба і в судорогах паде.

Але... стежинкою біжить менестрель молодий, русоволосе, радісне хлоп'я — шелеще у повітрі стягом, що покотився у кров, і з буйним трепетом кучерів співає...

Schwarmlinie![2]— чути на цілім фронті хорів довге, кріпке. Уже, уже збігаються голоси, кожний уоружений, хто копієм, хто пращею,— тіла похилені вперед — вітер свисне, полетять!

Пішли — ні, рванули, крик під саме небо, й яка у нім поезія смерті! Сонце заходить криваво, витязьке, повне тужливої ласки, наче Лоенгрін у мідяному панцирі.

Dona nobis pacem...

Там, де рідко підшитий гайок начинає темну смугу лісу, видно, як збирають ранених, як кладуть рам'я під омлілі голови й легенько несуть розгойдане тіло. Сумерки злітають на листя, здовж піль кладуться тіні, вогкі від смертних сліз.

— О, пошли нам мир, господарю Вселенної!

У благанні чути категоричний імператив, зухвалий визов уст, аж по ясна розхилених спазмом розпуки.

А вірна челядь витязя, дві бестії з очима в іскрах, як карніоль у золоті, безсмертні вовки Вальгалі,— лягають хмуро на землі спочити. Тепер і старий Вотан у крилатому шоломі й золотих нараменниках, із груддю, вкритою волоссям, оперся розлогими плечима на святий дуб із краю лісу та глибоко, стомлено віддихає.

Ще хвиля — й йому піднесуть солодке вино богів.

— Ite missa est![3]

Білі стихарі і як грань червоні ковніри міністрантів заслонила імла фіміаму. Мене людська хвиля понесла з собою, і я не пручалася, плила. Поблідла, оголомшена незнаними страхами, в похміллі безради я хотіла лиш одного: втекти, втекти поза межі крові.

[1] "Вальпургієва ніч" (нім).

[2] Ряд, шеренга (нім.).

[3] Месса закінчена, ідіть собі! (лат.).